

Isaac Deutscher

Det arabisk-israeliska kriget, juni 1967 *

Kriget och Israels "mirakelseger" har inte löst ett enda av de problem som Israel och Arabstaterna brottas med. De har tvärtom förvärrat de gamla problemen och skapat nya, betydligt farligare. De har inte ökat Israels säkerhet, utan gjort det mer sårbart än det var före den 5 juni 1967. Detta "sexdagarsunder", denna senaste, alltför lättvunna seger för de israeliska vapnen, kommer en gång i framtiden, en inte alltför avlägsen framtid, att betraktas som en olycka för i första hand Israel själv.

Låt oss se på den internationella bakgrunden. Vi måste sätta det här kriget i samband med stormaktsstridigheterna och de ideologiska motsättningarna i världen. Under de senaste åren har den amerikanska imperialismen och de krafter som ansluter sig till eller understöds av den, varit inbegripna i en enorm politisk, ideologisk, ekonomisk och militär offensiv över stora delar av Asien och Afrika, medan de krafter som motsätter sig den amerikanska infiltreringen, i första hand Sovjetunionen, med nöd och näppe hållit stånd eller slagit till reträtt. Denna utveckling har sin grund i en lång rad händelser: statskuppen i Ghana, där Nkrumahs regim störtades, den växande reaktionen i en rad afro-asiatiska länder, den blodiga antikommunistiska triumfen i Indonesien, som var en stor seger för kontrarevolutionen i Asien, upptrappningen av det amerikanska kriget i Vietnam och den "marginella" kuppen från högerflygeln inom den grekiska militären. Det arabisk-israeliska kriget var inte någon isolerad historia, det hör till det här slaget av händelser. Motströmmen har gjort sig gällande i form av revolutionära rörelser i olika delar av Indien, de allt radikalare stämningarna i Arabländerna, den nationella befrielsefrontens effektiva kamp i Vietnam och den världsomfattande framväxten av ett motstånd mot amerikanska interventioner. Den amerikanska imperialismens och den afro-asiatiska kontrarevolutionens utbredning har inte skett utan motstånd, men dess framgångar överallt utanför Vietnam är uppenbar.

I Mellersta östern har den amerikanska framstöten varit av relativt sent datum. Under Suezkriget intog Förenta staterna alltjämt en "antikolonialistisk" ställning. I skenbart samförstånd med Sovjetunionen, verkade de för att åstadkomma ett brittiskt och franskt tillbakadragande. Logiken i den amerikanska politiken var densamma som under det sena fyrtioåret, när staten Israel höll på att bildas. Så länge den styrande klassen i Amerika i första hand var intresserad av att tränga ut de gamla kolonialmakterna ur Afrika och Asien var Vita huset en garant för "antikolonialism". Men när Förenta staterna så medverkat till de gamla imperiernas fall skrämdes de av det "maktvakuum" som kunde fyllas ut av inhemska revolutionära krafter eller av Sovjetunionen eller av båda i kombination. Yankeeantikolonialismen dog bort och Amerika "ingrep". I Mellersta östern inträffade detta under perioden mellan Suezkrisen och det senaste israeliska kriget. Den amerikanska landsättningen av militär i Libanon 1958 var avsedd att hejda en revolutionär våg i det området, i synnerhet i Irak. Sedan dess har Förenta staterna, utan tvivel i förlitan på ett visst mått av sovjetisk "moderation", undvikit öppen och militär inblandning i Mellersta östern och antagit en passiv attityd. Denna attityd gör inte den amerikanska närvaron desto mindre påtaglig.

Israelerna har naturligtvis agerat i sitt eget intressen och inte bara för att motsvara den amerikanska politikens behov. Att deras ledare och den stora massan israeler ansåg sig hotade av arabisk fientlighet behöver man inte betvivla. Att en del "blodtörstiga" deklamationer om att "stryka bort Israel från kartan" fick israelisk hud att knottra sig är fullt klart. Israelerna förföljs av minnena efter den judiska tragedin i Europa och känner sig nu isolerade och omringade av "de myllrande" miljonerna i en fientlig arabisk värld. Inget var enklare för deras

* Intervju publicerad i *New Left Review* 1/44 (juli-augusti 1967)

egna propagandister än att, med hjälp av de arabiska utgjutelserna i ord, måla upp bilden av en ny ”slutlig lösning” som hotade judarna, den här gången i Asien. Genom att uppbåda bibliska myter och alla den judiska historiens åldriga religiösa och nationella symboler kunde propagandisterna piska upp den häftiga stridslystnad, överlägsenhet och fanatism som israelerna gav prov på då de störtade ut i Sinai eller till klagomuren, till Jordanfloden eller till Jerikos murar. Bakom raseriet och övermodet låg Israels undanträngda känsla av skuld gentemot araberna, känslan av att araberna aldrig skulle glömma eller förlåta de slag israelerna riktat mot dem: erövringen av deras jord, ovissheten för kanske fler än en miljon flyktingar och ständiga militära nederlag och förödmjukelser. Drivna halvt från sina sinnen av rädsla för en arabisk hämnd, har israelerna med överväldigande majoritet accepterat den ”doktrin” som vägleder deras regerings politik, en ”doktrin” som anser att Israels säkerhet ligger i återkommande krig, vilka med få års mellanrum bryter ned de arabiska staterna till maktlöshet.

Men vilka deras motiv och farhågor än må vara, så är och kan israelerna inte handla helt fritt. Israels avhängighet var i viss mån ”inbyggd” i dess historia de två senaste årtiondena. Alla israeliska regeringar har gjort Israels existens beroende av dess ”orientering västerut”. Enbart detta skulle ha räckt för att förvandla Israel till en västlig utpost i Mellersta östern och blanda in det i den stora motsättningen mellan imperialismen (eller neokolonialismen) och de arabiska folken, som kämpar för sin frigörelse. Andra faktorer har också inverkat. Israels ekonomiska balans och tillväxt har varit beroende av utländskt, zionistiskt finansiellt stöd, i synnerhet amerikanska donationer. Dessa donationer har varit en olycka för den nya staten. De har gjort det möjligt för regeringen att klara betalningsbalansen på ett sätt som inget annat land i världen kunnat utan att behöva uppta någon handel med sina grannar. Inflödet av utländska tillgångar har snedvridit Israels ekonomiska struktur genom att uppmuntra utbyggnaden av en stor, improduktiv sektor och en levnadsstandard som inte står i relation till landets egen produktionskapacitet eller till dess inkomster.* Detta har naturligtvis osvikligt hållit fast Israel inom den ”västliga intressesfären”. Israel har i själva verket levat högt över sina tillgångar. Under många år har närmare hälften av Israels livsmedel importerats från Väst. Eftersom den amerikanska administrationen befriar från skatt, inkomster och vinster som karakteriseras som donationer till Israel, har finansdepartementet i Washington hållit sin hand om de penningpungar av vilka Israels ekonomi är beroende. När som helst skulle Washington kunna rikta ett slag mot Israel, genom att vägra skatteavdrag (även om man därmed skulle gå miste om de judiska väljarrösterna). Hotet om en sådan sanktion, som aldrig uttalats men alltid är närvarande och emellanåt antyds, har varit tillräckligt för att knyta den israeliska politiken starkare till Förenta staterna.

När jag åtskilliga år sedan besökte Israel räknade en hög israelisk ämbetsman upp för mig de fabriker som de inte kunde bygga på grund av amerikanska invändningar — bland dem stålverk och fabriker för jordbruksmaskiner. Å andra sidan fanns det en lista på praktiskt taget meningslösa fabriker som spottade ut fantastiska mängder köksredskap i plast, leksaker med mera. Ingen israelisk administration har heller aldrig känt sig fri att ta itu med Israels livsviktiga och långsiktiga behov av handel och närmare ekonomiska kontakter med sina arabiska grannar eller av att upprätta ekonomiska relationer med Sovjetunionen och Östeuropa.

Ekonomiskt beroende har påverkat Israels inrikespolitik och ”kulturella atmosfär” också på andra områden. Den amerikanske donatorn är också den viktigaste utländske investeraren som engagerar sig i Heliga Landet. Den välbärgade amerikanske juden, en ”jordelivets affärsman”,

* Under de senaste åren har Israel tagit emot upp till 250 miljoner dollar årligen i gåvor och lån från västmakterna, i hjälp från Förenta Staterna och från judar utomlands. Denna summa utgör närmare 125 dollar per år och israelisk invånare.

är innerst inne stolt över att vara en medlem av det utvalda folket inför sina hedniska kolleger och bekanta i New York, Philadelphia eller Detroit, och i Israel utövar han sitt inflytande till förmån för religiös obskurantism och reaktion. I egenskap av äkta förkämpe för den fria företagsamheten betraktar han också den mest milda form av "socialism" hos Histadrut eller inom kibbutzerna med oblidla ögon och han lämnar sitt bidrag för att dämpa detta. Framför allt har han utövat sitt inflytande för att vidmakthålla rabbinernas grepp om lagstiftningen och en stor del av undervisningen och för att hålla den rasistisk-talmudiska särprägel och överlägsenheten vid liv. Allt detta har uppmuntrat och inflammerat antagonismen gentemot araberna.

Det kalla kriget satte verklig fart på den reaktionära utvecklingen i Israel och förvärrade den arabisk-judiska konflikten. Israel anslöt sig till antikommunismen. Visserligen ledde Stalins politik under senare år till utbrott av antisemitism i Sovjetunionen, till att antijudiska motiv spelade en roll i rättegångarna mot Slansky, Rajk och Kostov och till sovjetisk uppmuntran åt också de mest irrationella formerna av arabisk nationalism, och allt detta bär sin del av skulden för Israels attityd. Men det skall inte glömmas bort att Stalin hade stått fadder åt Israel, att det var med tjeckisk ammunition, tilldelad på Stalins order, som judarna hade bekämpat den brittiska ockupationsarmén — och araberna — 1947-48 och att den sovjetiska delegaten i Förenta Nationerna var den förste som röstade för erkännande av staten Israel. Man skulle kunna säga att Stalins ändrade inställning gentemot Israel var ett resultat av Israels förbindelser med Väst. Och under den efterstalinistiska perioden har Israel fortsatt att upprätthålla dessa förbindelser.

Oförsonlighet till de arabiska förhoppningarna om enhet och nationell frigörelse från Väst blev sålunda själva axiomet för Israels politik. Detta förklarade Israels roll i Suezkriget 1956. Israels socialdemokratiska ministrar, likaväl som de västliga kolonialisterna, har omfattat en *raison d'état*, som ser den främsta klokheten ligga i att hålla araberna splittrade och underutvecklade och i att spela ut de reaktionära hashemitiska och de andra feodala inslagen mot de republikanska och nationalistiskt-revolutionära krafterna. I början av 1967, när det såg ut som om ett republikanskt uppror eller en kupp skulle kunna störta kung Hussein, gjorde Eshkols regering ingen hemlighet av att israeliska trupper skulle marschera in i Jordanien i händelse av en "nasseristisk kupp" i Amman. Och förspelet till händelserna i juni var Israels anläggande av en hotfull attityd gentemot den nya regimen i Syrien, vilken den avfärdade som "nasseristisk" eller till och med "ultranasseristisk" (eftersom Syriens regering hade visat sig vara aningen mer antiimperialistisk och radikal än Egyptens).

Planerade Israel verkligen att attackera Syrien någon gång i maj, vilket den sovjetiska under rättelsetjänsten ansåg och vilket Moskva meddelade Nasser? Det vet vi inte. Det var som en följd av denna varning, och Sovjets stöd, som Nasser beordrade mobilisering och koncentration av trupper till Sinaigränsen. Om Israel hade sådana planer, så kan Nassers drag ha uppskjutit attacken med ett par veckor. Om Israel inte hade någon sådan plan, gav detta uppträdande samma slags trovärdighet åt de antisyriska hotelserna som de arabiska hotelserna hade i israelernas ögon. Under alla förhållanden var Israels styresmän helt säkra på att deras aggressivitet gentemot antingen Syrien eller Egypten skulle möta västliga sympatier och ge utdelning. Den bedömningen låg till grund för beslutet att utdela det preventiva slaget den 5 juni. De var helt övertygade om att få amerikanskt, och i viss mån brittiskt, moraliskt, politiskt och ekonomiskt stöd. De visste att de, oavsett hur långt de gick i sina angrepp på araberna, kunde räkna med amerikanskt diplomatiskt skydd eller, åtminstone, med en officiell amerikansk fördragsamhet. Och de misstog sig inte. Vita huset och Pentagon kunde inte undlåta att visa sin uppskattning av de män som utifrån egna grunder beslöt sig för att slå ned de arabiska fienderna till den amerikanska neokolonialismen. General Dayan uppträdde som ett slags Mellanösterns marskalk Ky och utförde sin uppgift med en förvånansvärd snabbhet,

effektivitet och hänsynslöshet. Han var, och är, en betydligt billigare och betydligt mindre besvärande allierad än Ky.

Det arabiska beteendet, i synnerhet Nassers klivna inställning och tvekan strax före fientligheternas utbrott, utgör en slående kontrast till Israels beslutsamhet och obehindrade aggressivitet. Efter att med sovjetiskt gillande ha flyttat sina trupper till gränsen i Sinai och till och med placerat sina rysktillverkade raketer i positioner, proklamerade han — utan att rådfråga Moskva — blockaden av Tiransundet. Detta var ett provocerande drag, men i praktiken utan nämnvärd betydelse. Västmakterna ansåg det inte tillräckligt viktigt för att försöka ”testa” blockaden. Detta gav Nasser en prestigevinst och ledde honom att säga att han hade vridit de sista segerfrukterna från 1956 ur Israels händer. (Före Suezkriget kunde israeliska skepp inte passera sundet.) Israelerna framställde blockaden som ett dödligt hot mot deras ekonomi, vilket den inte var. Och de svarade genom att mobilisera sina trupper och flytta ut dem till gränserna.

Den sovjetiska propagandan fortsatte att offentligt uppmuntra araberna. Men en konferens mellan de kommunistiska partierna i Mellersta östern i maj var märkligt tystlåten om krisen och kritiserade Nasser i indirekta ordalag. Ändå viktigare var de underliga diplomatiska manövrerna bakom scenen. Den 26 maj, mitt i natten (kl. 02. 30) väcktes Nasser av den sovjetiske ambassadören, som gav honom en allvarlig varning att den egyptiska armén inte fick vara den första som öppnade eld. Nasser gav vika. Omslaget blev så grundligt att han inte bara avstod från att inleda fientligheter, utan avstod från alla säkerhetsåtgärder mot en eventuell israelisk attack. Han lämnade flygfälten obevakade och planen stod okamouflerade. Han brydde sig inte ens om att minera Tiransundet eller att placera några kanoner vid stränderna (vilket israelerna till sin förvåning upptäckte när de kom dit).

Allt detta tyder på en hopplös fumlighet från Nassers och det egyptiska överkommandots sida. Men de verkliga klåparna satt i Kreml. Bresjnevs och Kosygins uppträdande under dessa händelser påminde om Chrusjtjovs under Kubakrisen, fast det var ändå mer förvirrat. Mönstret var detsamma. I första fasen provocerade man, utan täckning, den motsatta parten och ryckte fram till själva ”branten”. Sedan följde en plötslig panik och en hastig reträtt och till sist de frenetiska försöken att rädda ansiktet och sopa igen spåren. Efter att ha väckt de egyptiska farhågorna, uppmuntrat dem till riskabla steg, lovat att stå bredvid dem och efter att ha fört ut egna flottenheter i Medelhavet för att parera den amerikanska sjätte flottans rörelser, så band man sedan Nasser till händer och fötter.

Varför gjorde man detta? När spänningen steg, togs den heta linjen mellan Kreml och Vita huset i bruk. De två supermakterna kom överens om att undvika direkt inblandning och att försöka tygla båda parterna i konflikten. Om amerikanerna verkligen försökte att hålla tillbaka israelerna, måste de ha gjort detta så skenbart, eller med så många antydningar, att israelerna i själva verket kände sig uppmuntrade att gå vidare i sina planer på ett preventivt angrepp. (Vi har i alla händelser inte hört talas om att den amerikanske ambassadören väckte upp den israeliske premiärministern mitt i natten för att varna honom för att låta Israel bli den som först öppnade eld.) Den sovjetiska pressen på Egypten var tung, hård och effektiv. Men Nassers undlåtenhet att vidta elementära militära försiktighetsåtgärder förblir något av en gåta. Sade den sovjetiske ambassadören under sin nattliga visit hos Nasser att Moskva var säkert på att Israel inte skulle slå till först? Hade Washington givit Moskva en sådan försäkran? Och var Moskva så lättlurad att man tog detta på orden och handlade utifrån det? Det förefaller närmast otroligt att det skulle förhålla sig så. Men endast en sådan version kan förklara Nassers passivitet och Moskvans stumma förvåning vid fientligheternas utbrott.

Bakom alla dessa misslyckanden återfanns den centrala motsättningen i sovjetisk politik. A ena sidan betraktar Sovjetledarna bibehållandet av ett internationellt *status quo*, inklusive ett

socialt *status quo*, som en väsentlig förutsättning för deras egen nationella säkerhet och för den "fredliga samexistensen". Därför är de angelägna om att hålla sig på säkert avstånd från klasskonflikternas stormcentra i världen och att hålla sig undan riskabla utländska åtaganden. Å andra sidan kan de, av ideologiska och maktpolitiska orsaker, inte helt hålla sig utanför sådana åtaganden. De kan inte hålla sig på säkert avstånd, när amerikansk neokolonialism öppet eller indirekt kolliderat med sina afro-asiatiska eller latinamerikanska motståndare, vilka vänder sig till Moskva som till en vän och beskyddare. I normala fall är denna motsättning bara latent — Moskva arbetar på samförstånd och närmande till USA. Och man bistår och beväpnar sina afro-asiatiska eller kubanska vänner med största försiktighet. Men förr eller senare kommer krisögonblicken och motsättningarna briserar mitt i Moskvans åsyn. Då måste den sovjetiska politiken välja mellan sina allierade och skyddslingar, som arbetar mot *status quo*, och sitt eget beroende av *status quo*. När valet är påträngande och oundvikligt föredrar man *status quo*.

Detta är ett verkligt dilemma och ett farligt dilemma i kärnvapnets tidevarv. Men det drabbar också Förenta staterna, eftersom de är lika intresserade som Sovjetunionen av att undvika ett världskrig och en kärnvapenkonflikt. Detta begränsar emellertid USA:s handlingsfrihet och politisk-ideologiska offensiv i betydligt mindre utsträckning än vad det begränsar det sovjetiska rörelseutrymmet. I Washington blir man inte alls lika oroad vid tanken på att ett eller annat drag från någon av skyddslingarna, eller deras egen militära intervention, skulle kunna leda till en direkt konfrontation mellan supermakterna. Sedan Kubakrisen och kriget i Vietnam har det arabisk-israeliska kriget återigen gjort skillnaden fullt klar för oss.

I viss utsträckning har den nuvarande situationen bestämts av utvecklingen av de arabisk-israeliska relationerna alltsedan det andra världskriget och till och med sedan det första världskriget. Ändå tror jag att vissa alternativ stod öppna för israelerna. Det finns en liknelse som jag en gång använde för att försöka presentera det här problemet för en israelisk publik.

En man hoppade från översta våningen i ett brinnande hus, i vilket flera medlemmar i hans familj redan omkommit. Han lyckades rädda livet. Men när han tog mark råkade han falla på en person som stod där och bryta dennes armar och ben. Den hoppande mannen hade inget val. För mannen med de brutna benen var han ändå skulden till vad som skett. Om båda uppförde sig förnuftigt, skulle de inte behöva bli fiender. Mannen som undkom det flammande huset skulle, när han hämtat sig, försökt att hjälpa och trösta den andre lidande. Och denne skulle ha insett att han var offer för omständigheter över vilka ingen av de två hade kontroll. Men se vad som händer när dessa personer uppför sig irrationellt. Den skadade mannen skyller olyckan på den andre och svär att låta honom betala för detta. Den andre, som är rädd för den lemlästade mannens hämnd, förolämpar honom, sparkar honom och klår upp honom så snart de möts. Den sparkade mannen framhårdar i sin revansch och straffas gång på gång. Den bittra fiendskapen, som först var så tillfällig, hårdnar och kommer att överskugga allt i de båda männens tillvaro och förgifta deras sinnen.

Jag är säker på att ni kommer att känna igen återstoden av den europeiska judendomen (sade jag till min israeliska publik) i mannen som hoppade från det brinnande huset. Den andre representerar givetvis palestinaaraberna, av vilka mer än en miljon har mistat sin jord och sina hem. De grämer sig. Från andra sidan gränsen kan de se sina barndomshem. De attackerar er emellanåt och svär hämnd. Ni har visat att ni förstår vad saken gäller. Men vad har det varit för mening med det? Och vilka är framtidsutsikterna?

Ansvaret för de europeiska judarnas tragedi, för Auschwitz, Majdanek och slakten i ghetton tillkommer helt och hållet vår västliga borgerliga "civilisation", ur vilken nazismen växte fram som en helt följdriktig, men degenererad produkt. Ändå var det araberna som tvingades att betala priset för de brott som västvärlden hade begått mot judarna. De tvingas fortfarande

betala för det, eftersom det västliga skuldmedvetandet naturligtvis är proisraeliskt och antiarabiskt. Och hur lätt har inte Israel låtit sig mutas och luras av dessa ”samvetspengar”.

Ett förnuftigt förhållande mellan israeler och araber hade varit möjligt, om Israel åtminstone hade försökt att upprätta ett sådant, om mannen som kastade sig ut ur det brinnande huset hade försökt att bli bekant med det oskyldiga offret och kompenserat honom. Men så skedde inte. Israel erkände inte ens de arabiska klagomålen. Från begynnelsen arbetade zionismen på upprättandet av en rent judisk stat och glädde sig åt att kunde befria landet från arabiska invånare. Ingen israelisk regering har någonsin på allvar sökt efter ett tillfälle att undanröja eller mildra klagomålen. De vägrade rent av att bekymra sig om den stora mängden flyktingars öde, för såvitt inte Arabstaterna först erkände Israel, det vill säga om inte araberna kapitulerade politiskt innan förhandlingarna ens börjat. Kanske kan detta alltjämt ursäktas som en förhandlingstaktik. Den ödesdigra försämringen i de arabisk-israeliska förbindelserna orsakades av Suezkriget, när Israel ogenerat agerade spjutspets åt den gamla bankrutta europeiska imperialismen i dess sista gemensamma aktion i Mellanöstern, i dess sista försök att hålla fast greppet om Egypten. Israelerna var inte tvingade att förena sig med aktieägarna i kanalkompaniet. Ställningarna var fullt klara. Det var inte fråga om någon sammanblandning av vad som var rätt och fel i något av lägren. Israelerna placerade sig själva på fullständigt fel sida, moraliskt och politiskt.

Till det yttre är den arabisk-israeliska konflikten bara en kollision mellan två rivaliserande nationalismen, där båda rör sig inom en ond cirkel av självförhärligande och uppförstorade ambitioner. Sett ur en abstrakt internationalistisk synpunkt kan ingenting vara lättare än att avfärda båda som lika värdelösa och reaktionära. Ett sådant betraktelsesätt skulle emellertid ignorera situationens sociala och politiska realiteter. Nationalismen hos ett folk i ett halvkolonialiserat eller kolonialiserat land, som slåss för sin oavhängighet, kan inte jämföras på samma moralisk-politiska nivå som erövrarens och förtryckarens nationalism. Den förra har sitt historiska berättigande och sina progressiva inslag, medan den senare saknar detta. Det är fullt uppenbart att den arabiska nationalismen, till skillnad från den israeliska, hör till den förra kategorin.

Men inte heller de exploaterade och förtrycktas nationalism får ses helt kritiklöst, för det finns skilda faser i dess utveckling. I ett läge är de progressiva dragen helt förhälskande. I ett annat kommer reaktionära tendenser upp till ytan. I det ögonblick friheten är vunnen eller nästan vunnen, tenderar nationalismen att göra sig av med den revolutionära aspekten helt och hållet och förvandlas till en bakåtsträvande ideologi. Vi har sett detta i Indien, Indonesien, Israel och i viss utsträckning också i Kina. Och nationalismen har sina irrationella inslag också i den revolutionära fasen, en böjelse för exklusivitet, nationell egoism och rasism. Den arabiska nationalismen har också burit med sig dessa reaktionära ingredienser, trots alla dess historiska förtjänster och progressiva gärningar.

Junikrisen avslöjade några av de grundläggande svagheter i arabisk politisk tanke och handling: bristen på politisk strategi, en benägenhet för känslomässig självförgiftning och en överdriven tillit till nationalistisk demagogi. Dessa svagheter tillhör de avgörande förklaringsringarna till det arabiska nederlaget. Genom att hänfalla åt hot om att förstöra och till och med ”utplåna” Israel — och hur tomma dessa hotelser var har eftertryckligt avslöjats av bristen på militära förberedelser — levererade flera av Egyptens och Jordaniens propagandister åtskilligt bränsle till den israeliska chauvinismen och gjorde det möjligt för den israeliska regeringen att bearbeta folkmassorna ända fram till de paroxysmer av fruktan och hänsynslös våldsamhet som sedan exploderade över arabernas huvuden.

Det är en truism att krig är en förlängning av politik. Sexdagarskriget visade fram den relativa omognaden hos de nuvarande arabiska regimerna. Israelernas framgång hänför sig inte enbart

till det preventiva angreppet, utan också till en mer modern ekonomisk, politisk och militär organisation. I viss utsträckning var kriget ett slags uppgörelse med den arabiska utvecklingen sedan Suezkriget som avslöjade allvarligare skevheter. Moderniseringen av den socio-ekonomiska strukturen i Egypten och i andra Arabstater och av det arabiska politiska tänkandet har gått framåt i betydligt långsammare takt än folk, som gärna idealiserat de nuvarande arabiska regimerna, har antagit.

Den rådande eftersläpningen har naturligtvis sin rot i de socioekonomiska villkoren. Men den arabiska ideologin och organisationsmetoderna verkar i sig själva försvagande. Jag tänker på enpartisystemet, Nasserkulturn och frånvaron av fri diskussion. Allt detta har försvårat den politiska fostran av massorna och arbetet på en socialistisk upplysning. De negativa resultaten har gjort sig påmind på skilda plan. När viktiga politiska beslut beror på en mer eller mindre autokratisk Ledare, så existerar det under normala tider ingen äkta allmän delaktighet i den politiska processen, ingen stridbar och aktiv medvetenhet, inget initiativ underifrån. Detta har haft många konsekvenser, också militära. Den preventiva israeliska attacken, som utdelades med konventionella vapen, skulle inte ha haft sådan förödande inverkan på Egyptens väpnade styrkor, om dessa hade varit vana vid att lita på de initiativ som utgick ifrån individuella officerare och soldater. Lokala befälhavare skulle då ha vidtagit de elementära försiktighetsåtgärderna, utan att vänta på order uppifrån. Här återspeglades en vidare och djupare social och politisk svaghet i den militära svagheten. Nasserismens militära och byråkratiska metoder hindrar också ett politiskt enande av de arabiska befrielseörelserna. Nationalistisk demagogi florerar i allt för stor omfattning. Men den kan inte vara någon ersättning för ett verkligt steg mot nationell enhet och för en verklig mobilisering av de folkliga krafterna mot de splittrande feudala och reaktionära elementen. Vi har erfarit hur den överdrivna förlitan på en enda ledare gjorde Arabstaternas öde beroende av stormaktsinterventioner och diplomatiska manövrer när läget blev kritiskt.

Det är paradoxalt och groteskt att israelerna nu uppträder i rollen som Mellersta österns preussare. Vid det här laget har de vunnit tre krig mot sina arabiska grannar. På samma sätt besegrade preussarna för hundra år sedan alla sina grannar på bara ett par få år: danskarna, österrikarna och fransmännen. Raden av segrar gav dem en absolut tilltro till deras egen effektivitet, en blind förtröstan på vapenstyrkan, chauvinistisk överlägsenhet och förakt för andra folk. Jag är rädd för att en liknande degenerering — för en degenerering är det fråga om — kan äga rum i Israels politiska karaktär. Men som Mellersta österns preussare kan Israel ändå bara bli en blek kopia av originalet. Preussarna var åtminstone i stånd att använda sina segrar för att till ett enda rike ena alla tysktalande som levde utanför det österrikisk-ungerska kejsardömet. Tysklands grannar var splittrade inbördes av skilda intressen, av historien, av religionen och språken. Bismarck, Vilhelm II och Hitler kunde spela ut dem mot varandra. Israelerna omges enbart av araber. Försök att spela ut de olika Arabstaterna mot varandra är dömda att misslyckas förr eller senare. Araberna låg i luven på varandra 1948, när Israel första gången gick i krig. De var mindre oense 1956, under Israels andra krig och de bildade gemensam front 1967. De kan visa sig betydligt mer eniga i en framtida konfrontation med Israel.

Tyskarna har summerat sin egen erfarenhet i de bittra orden: "Man kann sich totsiegen!" (Man kan döda sig själv genom för många segrar!) Detta är vad israelerna har gjort. De har tagit för sig betydligt mer än de kan svälja. I de erövrade territorierna och i Israel finns nu nära en och en halv miljon araber, mer än fyrtio procent av den totala befolkningen. Kommer israelerna att utvisa alla dessa araber för att hålla de ockuperade områdena "säkra"? Detta skulle skapa ett nytt flyktingproblem, farligare och större än det gamla. Kommer de att lämna ifrån sig de ockuperade områdena? Nej, säger de flesta av deras ledare. Ben Gurion, som är den israeliska chauvinismens onda genius, förespråkar bildandet av en "arabisk palestinsk

stat” vid Jordan, som skulle vara ett israeliskt protektorat. Väntar sig israelerna att araberna skall godta ett sådant protektorat? Att de inte skulle bekämpa det med näbbar och klor? Inte ett enda av de israeliska partierna är berett att ens fundera på upprättandet av en binationell arabisk-israelisk stat. Under tiden har en stor mängd araber ”övertalats” att lämna sina hem vid Jordan och behandlingen av dem som stannat kvar är betydligt sämre än den som den arabiska minoriteten i Israel bestått med, när den levt under belägringstillstånd i nitton år. Ja, den här segern är för Israel värre än en förlust. I stället för att ge Israel en högre säkerhet har det skapat större osäkerhet. Om arabisk hämnd och utplåning är vad israelerna fruktat, så har de uppfört sig som om de ville förvandla en vålnad till ett levande hot.

Vid vapenstilleståndet föreföll det ett slag som om Egyptens nederlag skulle leda till Nassers fall och till oskadliggörandet av den politik som förknippades med hans namn. Om detta hade hänt skulle Mellersta östern alldeles säkert ha återförts in i den västliga intressesfären. Egypten kunde ha blivit ett nytt Ghana eller Indonesien. Men detta skedde nu inte. De arabiska massorna som drog ut på gatorna och torgen i Kairo, Damaskus och Beirut för att kräva att Nasser stannade kvar förhindrade detta. Detta var ett av dessa sällsynta historiska folkliga ingripanden, som återställer eller förändrar den politiska balansen på några få ögonblick. Den här gången, i nederlagets stund, fungerade initiativet underifrån med omedelbar verkan. Det finns bara få tillfällen i historien, då ett folk har stått vid sin besegrade ledares sida på det här sättet. Läget är naturligtvis fortfarande oklart. Reaktionära tendenser kommer att fortsätta att arbeta inom Arabstaterna för att få till stånd något slags kupp á la Ghana eller Indonesien. Men för tillfället har neokolonialismen förnekats frukterna av Israels seger.

”Ryssarna har svikit oss!” löd det bittra ropet ifrån Kairo, Damaskus och Beirut under juni. Och när araberna såg sovjetdelegaten i Förenta Nationerna rösta för eld upphör tillsammans med amerikanerna, men utan att några villkor för ett tillbakadragande av de israeliska trupperna stipulerades, kände de sig verkligen förrådda. ”Sovjetunionen har i och med detta sjunkit ner till att vara en andra eller fjärde rangens makt”, skall Nasser ha sagt till den sovjetiske ambassadören. Händelserna tycktes rättfärdiga den kinesiska anklagelsen mot Sovjet för ett tyst samförstånd med USA. Vad som skett väckte förvåning också i Östeuropa. ”Om Sovjetunionen kunde svika Egypten på det viset, kan man då inte också komma att svika oss om vi på nytt skulle mötas av tysk aggression?” undrade polacker och tjecker. Också jugoslaverna var förbittrade. Tito, Gomulka och andra ledare skyndade sig till Moskva för att begära en förklaring och be om undsättning av araberna. Detta var desto märkligare som begäran kom från ”moderaterna” och ”revisionisterna”, som vanligtvis står för ”fredlig samexistens” och närmande till USA. Nu var det dessa som talade om det sovjetiska ”tysta samförståndet med den amerikanska imperialismen”.

Sovjetledarna måste göra någonting. Det faktum att de arabiska massornas ingripande hade räddat Nasserregimen gav Moskva en oväntad ny rörelsefrihet. Efter det stora sveket trädde sovjetledarna återigen fram som Arabstaternas vänner och beskyddare. Ett par demonstrativa gester — avbrytande av de diplomatiska förbindelserna med Israel och tal i Förenta Nationerna — kostade dem mycket litet. Också Vita huset visade ”förståelse” för Moskvas svåra belägenhet och för den ”taktiska nödvändighet” som snart tvingade Kosygin till Förenta Nationernas generalförsamling.

Men det fordrades mer än gester för att återupprätta den sovjetiska positionen. Araberna krävde att Sovjetunionen omedelbart skulle hjälpa dem att återvinna sin militära styrka, den styrka som de hade förlorat genom att lyda de sovjetiska råden. De begärde nya flygplan, tanks, gevärs, ammunitionslager. Men bortsett från vad detta kostade — värdet av enbart de egyptiska förlusterna i militär utrustning uppskattades till en miljard pund — så innebar återupprättandet av de väpnade arabiska styrkorna stora politiska risker ur Moskvas synpunkt. Araberna vägrade att förhandla med Israel. De kan mycket väl kosta på sig att lämna Israel att

kvävas av sin seger. Återupprustning är Kairos främsta mål. Israel har lärt egypterna en läxa. Nästa gång kan det vara det egyptiska flyget som företar ett preventivt angrepp. Och Moskva måste bestämma sig om man vill tillhandahålla vapen för en sådan attack eller inte.

Moskva kan knappast gilla en sådan arabisk vedergällning, men man kan inte heller vägra att återupprusta Egypten. Ändå kommer en arabisk återupprustning nästan helt säkert att tvinga Israel att avbryta den utvecklingen och sätta in ytterligare ett preventivt angrepp, i vilket fall Sovjetunionen på nytt skulle stå inför det dilemma som man plågades av i maj och juni. Om Egypten slog till först, skulle Förenta staterna nästan säkert ingripa. Den sjätte flottan skulle inte bara titta på utifrån Medelhavet, om det israeliska flygvapnet slog ut och araberna stod i begrepp att marschera in i Jerusalem eller Tel Aviv. Om Sovjetunionen höll sig utanför konflikten skulle man oåterkalleligt ha förstört sin internationella maktposition.

En vecka efter eld upphör var den sovjetiska försvarsstabschefen i Kairo. Sovjetiska rådgivare och experter fyllde hotellen och började arbeta på återuppbyggnaden av det egyptiska försvaret. Ändå kan inte Moskva utan vidare acceptera en arabisk-israelisk tävlan i preventiva angrepp och de svårigheter som följer härav. Förmodligen försökte de sovjetiska experterna i Kairo att skynda långsamt, medan den sovjetiska diplomatin försökte att "vinna freden åt araberna" efter att ha förlorat den i kriget. Men inte ens det skickligaste förhållningsspel kan lösa de centrala svårigheterna i den sovjetiska politiken. Hur mycket längre kan Sovjet anpassa sig till de amerikanska framryckningarna? Hur långt kan man gå i reträtten för den amerikanska ekonomisk-politiska och militära offensiven över de afro-asiatiska områdena? Inte för inte föreslog Krasnaja Zvezda redan i juni att den nuvarande sovjetiska tolkningen av den fredliga samexistensen kunde vara i behov av en översyn. Det är inte bara militären som fruktar, att sovjetiska tillbakatåg ökar kraften i den amerikanska framryckningen och att, om detta fortsätter, kan en direkt sovjet-amerikansk kollision bli oundviklig. Om Bresjnev och Kosygin inte lyckas handlägga den historien, är ett ledarskifte mycket sannolikt. Kriserna på Kuba och i Vietnam bidrog till Chrusjtjovs fall. Alla konsekvenserna av krisen i Mellersta östern har ännu inte visat sig.

Jag tror inte att konflikten mellan araberna och israelerna låter sig lösas med militära medel. Det är sant att ingen kan förneka Arabstaterna deras rätt att på nytt bygga upp sina väpnade styrkor till en viss nivå. Men vad de är i betydligt större behov av är en social och politisk strategi och nya metoder i sin befrielsekamp. Detta kan inte vara en rent negativ strategi som domineras av de antiisraeliska anfäktelserna. De kan vägra att diskutera med Israel så länge Israel inte ger upp sina erövringar. De kommer att tvingas till motstånd mot ockupationsarmén vid Jordan och i Gazaremsan. Men detta behöver inte betyda ett nytt krig.

Den strategi som kan ge araberna betydligt mycket större vinster än vad de kan hämta i något heligt krig eller genom en preventiv attack, en strategi som skänker dem verklig seger, en civiliserad seger, måste koncentrera sig på det ofrånkomliga och brådskande behovet av en genomgripande modernisering av den arabiska ekonomins och politikens struktur och på behovet av en verklig integrering av hela den arabiska världen, som alltså är sönderdelad av de gamla, nedärvda och imperialistunderstödda gränserna och splittringarna. Dessa mål kan bara uppnås om de revolutionära och socialistiska inslagen i den arabiska politiken stärks och utvecklas.

Den arabiska nationalismen kommer ändå till sist att bli ojämförligt mycket effektivare som frigörande kraft, om den disciplineras och ges internationalistiska inslag som kan förmå araberna att närma sig Israelproblemet på ett mer realistiskt sätt än hittills. De kan inte fortsätta att förneka Israels rätt att existera och hänfalla åt blodtörstig retorik. Ekonomisk tillväxt, industrialisering, utbildning, effektivare organisation och en förnuftigare politik kommer att ge araberna vad deras stora befolkning och det antiisraeliska ursinnet inte har

kunnat ge dem, nämligen en faktisk överlägsenhet som nästan automatiskt skulle reducera Israel till dess mer modesta proportioner och rätta roll i Mellersta östern.

Detta är naturligtvis inget program på kort sikt. Ändå behöver inte dessa förverkligande ta alltför lång tid. Och det finns ingen kortare väg till frigörelse. Genvägarna över demagogi, hämnd och krig har visat sig tillräckligt förödande. Under tiden borde den arabiska politiken grunda sig på en direkt vädjan till det israeliska folket, över huvudena på den israeliska regeringen, en vädjan till arbetarna och kibbutzerna. Dessa måste befrias från sin fruktan genom tydliga försäkringar och löften om att Israels legitima intressen skall respekteras och att Israel också är välkomnat i en framtida federativ stat i Mellersta östern. Detta skulle tona ner orgierna i israelisk chauvinism och stimulera oppositionen mot Eshkols och Dayans storhets- och erövringspolitik. De israeliska arbetarnas förmåga att besvara en sådan vädjan får inte underskattas.

Ett större oberoende av stormaktsspelet är också nödvändigt. Det har förvridit den sociala och politiska utvecklingen i Mellersta östern. Jag har visat hur mycket amerikansk påverkan betytt för den nuvarande israeliska politikens motbudande och reaktionära karaktär. Men ryskt inflytande har också gjort en del för att förvända synen på araberna, genom att uppmuntra dem med tomma slogans, understödja demagogin, medan Moskvas egoism och opportunistiska besvikelser och cynism. Om politiken i Mellersta östern fortsätter att enbart vara ett leksaksspel för stormakterna, så är utsikterna verkligen dystra. Varken judar eller araberna kommer att vara i stånd att bryta sig ur sina onda cirklar. Detta är vad vi, inom vänstern, borde säga både araberna och judarna så klart och tydligt som vi kan.

Förvirringen inom den internationella vänstern hade varit obestridlig och utbredd. Här talar jag inte om sådana "Israelvänner" som Guy Mollet och hans kompanjoner som, i likhet med lord Avon och Selwyn Lloyd, såg detta krig som en fortsättning på Suezkampanjen och deras hämnd för nederlaget 1956. Inte heller tänker jag ödsla ord på zionistlobbyn på labourpartiets högerkant. Men också ute på den "extrema vänsterkanten" i det partiet uppförde sig män som Sidney Silverman på ett sätt, som kunde låta sig illustreras av uttrycket: "Skrapa på en judisk vänsterman och du kommer att finna en zionist".

Men förvirringen uppenbarade sig också på andra håll inom vänstern och påverkade folk som annars hade ett oklanderligt förflutet som bekämpare av imperialismen. En fransk skribent, som annars är välbekant för sina modiga ståndpunkter mot krigen i Algeriet och Vietnam, uppmanade den här gången till solidaritet med Israel under hänvisning till att om Israels fortsatta existens krävde amerikansk intervention, då skulle han förordad detta och till och med stämma upp ett "*Vive le Président Johnson*". Fattade han inte hur inkonsekvent det var att ropa "*A bas Johnson!*" i Vietnam och "*Vive!*" i Israel? Också Jean-Paul Sartre uppmanade till solidaritet med Israel, fast med vissa reservationer, men talade sedan öppet om sin egen villrådighet och dess orsaker. Som medlem av motståndsrörelsen under andra världskriget, sade han, hade han lärt sig att betrakta juden som en broder som skulle försvaras i alla lägen. Under kriget i Algeriet var araberna hans bröder och han stod vid deras sida. Den nuvarande konflikten var därför en brödrastrid för honom, där han var oförmögen att göra avvägda bedömningar och där han överväldigades av stridiga känslor.

Men trots detta måste vi göra vår bedömning och vi får inte låta den skymmas av känslor och minnen hur djupa och plågsamma de än må vara. Inte ens påminnelser som Auschwitz får tillåta oss att bli utpressade till att stödja fel sak. Jag talar som en marxist av judiskt ursprung, vars närmaste anhöriga försvann i Auschwitz och vars släktingar lever i Israel. Att rättfärdiga eller acceptera Israels krig mot araberna är att göra landet en verklig björntjänst och förstöra möjligheterna att tillvarata landets intressen i framtiden. Låt mig upprepa att Israels säkerhet

inte ökades av krigen 1956 och 1967. Den underminerades och komprometterades av dem. ”Israels vänner” har i själva verket styrt in landet på en förödande kurs.

Med eller mot sin vilja har de också understött den reaktionära stämning som grep Israel under kriserna. Det var med avsmak jag betraktade scenerna från Israel i televisionen under de dagarna: utbrotten av erövrarens stolthet och brutalitet, av chauvinism och de vilda hyllningarna till den föga ärorika segern. Allt detta i skarp kontrast mot bilderna av det arabiska lidandet och ödeläggelsen, raderna av jordanska flyktingar och kropparna efter de egyptiska soldater som dött av törst i öknen. Jag såg de medeltida figurerna, rabbinerna och chassiderna, hoppa av glädje framför klagomuren. Och jag kände hur den talmudiska obskurantismens vålnader — och jag kände dem allt för väl — började strömma in i landet och hur den reaktionära atmosfären i Israel började bli tung och kvävande. Så kom de många intervjuerna med general Dayan, hjälten och räddaren med en underofficers politiska begåvning, som skröt över annektonerna och gav fritt utlopp åt en skrämmande likgiltighet inför arabernas öde i de erövrade områdena. (”Vad bryr jag mig om dem?” ”Såvitt på mig ankommer, så kan de stanna eller gå.”) Redan omgärdad av en ihålig militär legend — legenden är ihålig eftersom Dayan varken planlade eller ledde sexdagarskriget — gjorde han ett närmast olycksbådande intryck och lät ana en blivande kandidat till diktatorsposten. En antydning gavs om att de civila partierna skulle få lära sig en läxa av denne nye Josua, denne miniatyr-de Gaulle, eller så skulle han själv ta makten och resa Israels ”ära” än högre, om de var för eftergivna mot araberna. Och bakom Dayan stod Beigin, minister och ledare för den extrema högerflygeln bland zionisterna, som länge hade hävdats att också Transjordanien var en del av det ”historiska” Israel. Ett reaktionärt krig fostrar oundvikligen de hjältar, de stämningar och de konsekvenser, i vilka dess karaktär och syften troget återspeglas.

I en djupare historisk mening finner den judiska tragedin sin olyckliga fortsättning i Israel. Israels ledare utnyttjar och överexploaterar Auschwitz och Treblinka för att rättfärdiga sig själva, men deras handlingar blir till ett hån mot den egentliga innebörden i den judiska tragedin.

De europeiska judarna fick betala ett fruktansvärt pris för den roll de — utan att själva ha fått välja den — spelat i forna tider som representanter för marknadsekonomin, penningpungens representant bland folk som levde i en naturlig, icke penninghushållande, jordbrukande ekonomi. De var de första företrädarna för den tidiga kapitalismen, handeln och penningutlåningen, i det förkapitalistiska samhället. Bilden av den rike judiske köpmannen och utsugaren levde vidare i ickejjudisk folklöre och förblev inpräntad i den allmänna föreställningen och skapade misstro och fruktan. Nazisterna tog fasta på den bilden, förstörde den till kolossala dimensioner och höll den stadigt framför mängdens ögon.

August Bebel sade en gång att antisemitismen är ”dårarnas socialism”. Det fanns mycket av den sortens ”socialism” och alldeles för litet av den äkta socialismen vid tiden för den stora depressionen och massarbetslösheten och den stora förtvivlan under trettio-talet. Den europeiska arbetarklassen var oförmögen att störta den borgerliga ordningen. Men hatet mot kapitalismen var intensivt och tillräckligt utbrett för att söka en utväg och en syndabock. Inom den lägre medelklassen, inom trasbourgeoisin och trasproletariatet smälte en desillusionerad antikapitalism samman med fruktan för kommunismen och ett neurotiskt främlingshat. Den nazistiska judehetsen vann sina framgångar delvis beroende på att bilden av juden som den främmande och ondskefulle ”blodsugaren” var en realitet för alltför många människor. Detta förklarar också den relativa likgiltighet och den passivitet med vilken så många icketyskar betraktade slakten på judarna. Dårarnas socialism såg roat på när Shylock fördes till gaskammaren.

Israel lovade inte bara att skänka de överlevande från de europeisk-judiska samhällena ett ”nationellt hem”, utan också att befria dem från detta ödesdigra stigma. Detta var löftet från kibbutzerna, Histadrut och till och med zionismen. Judarna skulle upphöra att vara ett improduktivt inslag, butiksinnehavare, ekonomiska och kulturella inkräktare och bärare av kapitalismen. De skulle slå sig ner i ”sitt eget land” som ”produktiva arbetare”.

Ändå uppträder de nu på nytt i Mellersta östern i den förhatliga rollen som företrädare för — inte så mycket deras egna relativt svaga kapitalism — utan för mäktiga västliga intressen och som neokolonialismens beskyddare. Det är så Arabvärlden ser dem, inte utan orsak. Återigen har de väckt bittra känslor och hat bland sina grannar, bland alla dem som någon gång varit eller fortfarande är offer för imperialismen. Vilket öde för det judiska folket att tvingas inta den rollen! Som företrädare för den tidiga kapitalismen var de ännu representanter för framåtskridandet i det feodala samhället. Som företrädare för den sentida, övermogna imperialistiska kapitalismen är deras roll alltigenom beklaglig. Och de har återigen kommit att inta den eventuella syndabockens plats. Skall den judiska historien fullbordas på det viset? Detta kan mycket väl bli resultatet av Israels ”segrar”, och Israels verkliga vänner måste varna för detta.

Araberna måste å andra sidan göras uppmärksamma på faran från dårarnas socialism eller antiimperialism. Vi är övertygade om att de inte kommer att hänfalla åt detta och att de kommer att lära av sina nederlag och resa sig, för att lägga grunden till ett sant, progressivt, socialistiskt Mellersta östern.

Översättning: Bengt Lindroth